

KŁOSY

Organ Związku Kółek Roln. Zachodnio-Pruskich.

(Tygodnik wychodzący co sobotę.)

Przedpłata kwartalna wynosi na wszystkich pocztach w Niemczech 75 fenygów.

Ogłoszenia przyjmuje się za opłatą 20 fen. od jednorazowego wiersza. Przy powtórzeniu udziela się stosownego rabatu. — Kółka od ogłoszeń siewów i bydła rozplodowego płać tylko 10 fen. od wiersza.

Szeześć Boże!

Wszelkie przyczynki redakcyjne prosi się adresować Poleczyński Wysoka, Wittstock pr. Frankenhagen Wpr.

W sprawach druku i ekspedycji oraz wiadomości o ruchu w „Kółkach” S. Buszczyński, Thorn, Brückenstr.

Ogłoszenia i reklamy przyjmuje K. Zabłocki Thorn, Brückenstrasse.

PRZEDPŁATĘ „KŁOSÖW”

czas odnowić. Latem, kiedy w wielu Kółkach zebrania się nie odbywają, „Kłosy” jeszcze potrzebniejsze niż zimą, gdyż roboty letnie więcej jeszcze niż zimowe potrzebują **rady i nauki**. Drobny wydatek 75 fen na abonament wróci się tysiącrotnie.

O uprawie buraków pastewnych.

Napisał **Domaradzki**.

Nadzwyczajna ilość odmian buraków pastewnych przedstawia tak różnowartościowe właściwości co do rezultatów z uprawy tychże, że zaleca się koniecznie zachować nadzwyczajną ostrożność przy wyborze odpowiedniego gatunku. Nierzadko bowiem, li tylko przez dobór plennego gatunku, zbiór w dwójnasób powiększyć jesteśmy w stanie.

Na ogół przyjąć należy, że długie gatunki buraków mniej wydają i mniej zawierają wartości pastewnej, aniżeli gatunki okrągłe. Pomiedzy długimi gatunkami buraków pastewnych najmniej wydają czerwone, nadto wyrastając wysoko po nad ziemię, łatwo się oblamują i z tego powodu kiepsko w kopcach przechowują. Z okrągłych odmian najwięcej wydają czerwone, jak też największą zawierają wartość pastewną, jak to Eckendorfskie walcowate, czerwone i żółte, Oberndorfskie okrągłe, czerwone i Kirschego Ideal walcowate czerwone. Burak wymaga mocnej ziemi, w dobrej będącej kulturze, obfitującej w wapno i próchnicę, przepuszczalnej, a mimo to nie prędko tracącej wilgoć, która by ani uprawie, ani wzejściu ziarna, ni też rośnięciu i wnikanu w ziemię korzeni, poważnych przeszkód nie stawiała. Dla tego też bardzo ciężkie, zarówno jak też i lekkie, oraz nieprzepuszczalne i kwaśne ziemie, pod uprawę buraków się nie nadają. — Co do stanowiska swego w płodozmianie, to bywa burak obojęt-

nym, nie zaleca się tylko siał buraków po koniecznie lub lucernie, w których to płodach w wielkich ilościach przetrzymują się rozmaite szkodniki roślinne (nematody), niszczące zbyt często młode roślinki buraków. Zazwyczaj następują buraki po ozimieniu i stają się znakomitym przedplodem pod jarzyny. Co do nawożenia pod buraki przyjąć należy, że im więcej dajemy nawozu, tym obfitsze mamy sprzęty i że pod tym względem nie łatwo uda nam się przebrać miarkę, t. j. dać za wiele nawozu, granicą pod tym względem jest tylko sakiewka właściciela. Najlepiej też wyzyskują buraki pastewne mierzwę, zaleca się więc i opłaci dać pod nie 8—12 dobrych parokonnych wozów na mórg, a nawet dając dostatecznie silną dawkę każdorazowo nawozu, można sadzić buraki pastewne kilka lat z rzędu po sobie. Chcąc jednakże osiągnąć jaknajwyższe sprzęty, burak bowiem wydać może od 300—500 ctr. z morgi, koniecznie wzięść musimy sztuczne nawozy do pomocy. Ilość, jaką na morgę użyć nam należy, oraz jakość nawozu, którą w poszczególnym wypadku wybrać powinniśmy, zależną jest od jakości roli, stopnia jej kultury, rodzaju przedplodu i od tego, czy prócz sztucznych nawozów dajemy zarazem obornik pod buraki, lub nie. Jeżeli tak, to prócz obornika wystarczy na mórg 70 fnt. saletry chil., 100 fnt. 16% superfosfatu, w przeciwnym zaś razie, t. j. bez obornika, dać musimy silniejszą dawkę i to na mórg 100—200 fnt. saletry chil. i 200 fnt. 18% superfosfatu, nadto stósownie do jakości ziemi jeżeli jest lekką 3—6 ctr. kainitu na mórg i to najmniej 6 tygodni przed siewem. Superfosfat również daje się 3—2 dni przed siewem, saletrę w kilku dawkach na łeb.

Uprawa pod buraki pastewne winna być następująca. Natychmiast po sprzęcie przedplodu płużkuje się mialko ściernisko i pozosta-

wia, jeżeli zbytnia nie panuje susza, nieruszoną tak długo, aż się nie zazieleni (w czasie trwałej suszy należy wałować i pozostawić rolę tylko tak długo niebronowaną, dopóki nie zauważymy, że ściernisko zginęło), następnie bronujemy ostro i nawozimy obornikiem, przyorując takowy na 5 cali, przed zimą orzemy raz jeszcze głęboko na 10—12 cali, zostawiając rolę na zimę w surowej skibie do wiosny, niekiedy będzie też koniecznem zgłębić podglebie zgłębiaczem.

Na wiosnę nie orze się wcale pod buraki i tylko gdyby wskutek zbyt obfitych opadów rola się złała, należy cięższą rolę miałko wzruszyć kultywatozem, lżejszą zorać również miałko 4-skibowcem i zbronować doskonale, by przysposobić ją dostatecznie do przyjęcia delikatnego ziarna.

Buraki pastewne sieje się dryłownikiem, dyblem lub ręką, lub sadi się z rozsadek przysposobianych w rozsadniku t. j. flancuje się. Siew jest więcej polecenia godny, niż flancowanie, gdyż przez przesadzenie traci burak, który potrzebuje 6—7 miesięcy czasu do zupełnego rozwoju, bardzo na czasie, a w razie suszy przyjęcie jego nie jest też pewne. W niektórych atoli wypadkach lepiej jest flancować buraki, aniżeli siać, mianowicie w okolicach więcej na północ położonych, w których dla nocnych przymrozków nie prędzej siać możemy, jak w końcu kwietnia lub początkach Maja. Sprzęt więc tak późno zasianego buraka, który 6—7 miesięcy do rozwoju zupełnego potrzebuje, odbywa się w Listopadzie, a więc w czasie, w którym nie rzadko mróz cały sprzęt zniszczyć może. Natomiast w zacisznie położonym i dobrze zabezpieczonym rozsadniku o cały miesiąc wcześniej rozsadę siać możemy i flancując następnie na rolę, znacznie na czasie zyskujemy. Najlepszy czas do flancowania jest początek Czerwca, flance nie powinny być grubsze jak najwyżej 1½ cm. w średnicy, w przeciwnym razie wiele w buraki nasienne wystrzeli. Do obsadzenia 1 morgi potrzeba 12,500 flanc, czyli że ziarna do obsiania rozsadnika potrzeba 2—3 fnt., rzędy w rozsadniku należy wziąć na 15 cm., rozsadki przerwać co 4 cm. Siew buraków jest dwojaki, t. j. siew dryłem, lub ręką w odstępach, albo przyrzędem, zwanym dyblem. Siejąc dryłem, potrzebujemy około 10 fnt. buraków na morg, dyblując, potrzebujemy mniejwięcej połowę tej ilości. Siąc należy wtenczas, jeżeli już zbyt silnych przymrozków obawiać się nie należy, t. j. w naszych stronach pod koniec kwietnia. Na ziemiach skłonnych do tworzenia skorupy zaleca się dyblować, ponieważ większa ilość ziarenek kiełkujących na jednym miejscu łatwiej skorupę przebiją, także

odstępy wypadną regularniej, jak przy przecinaniu dryłem zasianych buraków, również robota cała przy przecinaniu, które tu upada, przy przerywaniu i gracowaniu, o wiele więcej jest ułatwiona. Siew buraków nie głębiej wykonać należy, jak na 2—3 cm. głęboko. Odległość rządka od rządka, zależnie od jakości roli wynosić winna od 42—50 cm., odległość buraka od buraka zaś 40 cm. Buraki nawet w korzystnym czasie wymagają 8—10 dni czasu do wzejścia, to też pilnie uważać należy, czy do czasu wzejścia skorupa się nie tworzy, w takim bowiem razie należy ją niezwłocznie zniszczyć niezbyt lekkim wałem. Odziabywanie buraków rozpoczynamy, gdy buraki na 4—5 cm. urosły, pierwsza dziabka ma przeważnie na celu zniszczenie zielska, następna zaś zluźnianie roli. Jak często dziabać należy, zależy od powietrza, rodzaju ziemi i stopnia rozwoju buraków, lepiej jednak przyjąć za regułę należy, że jeżeli tylko czas pozwoli, dziabać ciągle aż do czasu, w którymby już liście mogły być uszkodzone, zważać tylko trzeba, by robotnicy nigdy nie deptali na codopiero zdziobanej redlinie. Przerywać buraki należy wtenczas, gdy na 6 do 8 cm. odrosną, wybierając zawsze najsilniejsze flance, które się lewą ręką przytrzymuje, a resztę wrywa, do roboty tej najlepiej starsze dzieci się nadają. Nakoniec przestrzegam usilnie przed tem tak u nas ulubionem obrywaniem liści buraka, dopóki są jeszcze zielone, dokładne badania wykazały bowiem, że w ten sposób zmniejszamy sprzęt buraków o ¼, a nawet o połowę.

Ruch w Kółkach.

Dnia 3-go t. m. założył ks. wicepatron kółko rolnicze na parafię Samplawską. Przytąpiło natychmiast 22 członków, liczba ta w krótko się podwoi. Na pamiątkę ofiarował ks. prob. Majka nowemi kółkowi maszynkę do siania koniczyny. Przewodniczącym Kółka jest ks. prob. Majka, jego zastępcą p. Owsiany z Rakowic, sekretarzem p. Skonieczka, kasyerem p. Ruszkowski z Samplawy. Młodemu kółkowi „szczęść Boże“! — Daj Boże, żeby wkrótce wszystkie parafie powiatu Lubawskiego swoje Kółka rolnicze miały. —

Walne zebranie Kótek rolniczych z Wałdowa, Lutowa, Sępólna, Więcborga i Kamienia odbędzie się w **Sępólnie** na sali p. Kowalewskiej dnia **17. Kwietnia** punktualnie o godzinie 12 w południe, po nabożeństwie z następującym programem:

1. zagajenie,

2. ustanowienie zarządu walnego zebrania,
3. przemówienie p. patrona,
4. wykład p. wicepatrona »o oszczędności«,
5. odczyt praktyczny »o płodozmianie«, p. Rożnowski,
6. odczyt »o powodach sprzedaży gospodarstw włościańskich, a środkach utrzymania ich w rodzinie, p. Kachelek, wicepatron Kółka wieźborskiego,
7. pogadanka i wnioski zgromadzonych,
8. zakończenie, p. Rożnowski.

Po zakończeniu zebrania rolniczego założenie banku pożyczkowego.

Program:

1. »o kredycie«, wykład p. Dr. Karasiewicza,
2. obór zarządu i rady nadzorczej,
3. zapisywanie członków.

O jaknajliczniejszy udział, najgłówniej z o-kolicy upraszają prezesi

Rożnowski z Komierowa, Prączyński z Skarpy, Wolszlegier z Coidanek.

Zebranie Kółka rolniczego w **Kowalewie** odbędzie się w niedzielę dnia 10 bm. o godzinie wpół do piątej u p. Przybyszewskiego. *Zarząd.*

Posiedzenie Kółka rolniczego na parafii Kazanicką odbędzie się w niedzielę 10. Kwietnia o godzinie wpół do piątej po południu w lokalu p. Czajkowskiego w **Kazanicach**. Wstęp tylko dla członków. *Zarząd.*

Posiedzenie Kółka rolniczego na parafii sulecką i parochyą odbędzie się w niedzielę 10 b. m. o wpół do drugiej po południu na sali p. Weissa w **Parchowie**. *Zarząd.*

Zebranie Kółka rolniczego w **Kamieniu** odbędzie się d. 17. Kwietnia r. b. o 12. w południe na sali p. Budy. O liczny udział członków i gości uprasza *Zarząd.*

Łasin. Zebranie Towarzystwa Rolniczego w **Łasinie** odbędzie się **w czwartek dnia 14 b. m.** o godz. 5. po południu u p. Szlosowskiego. — Wykład p. Kurzyńskiego „o uprawie pod kartofle, o sadzeniu i odmianach kartofli“ — p. Grabowskiego „o pszczelnictwie“. Bezpłatne wylosowanie 20 wyborowych drzewek owocowych. — Panowie, którzy zamówili drzewka owocowe, raczą przybyć już o godz. wpół do czwartej. *Zarząd.*

Posiedzenie Kółka rolniczego w **Łęgu** odbędzie się w niedzielę dnia 17 b. m. o godzinie wpół do drugiej popołudniu, w lokalu p. Małkowskiego. Wykład „o sprzętach rolniczych“, także objaśnienie i przedstawienie sprowadzonej najnowszej mlecznej wirówki (centryfugi). O liczny udział prosi *Zarząd.*

W **Pucku** posiedzenie Kółka rolniczego w niedzielę 10. kwietnia o godz. 5. po południu. *Zarząd.*

Spółka Parcelacyjna w Lubawie

kupuje, sprzedaje i parceluje posiadłości ziemskie na własny i cudzy rachunek, pośredniczy w kupnie, sprzedaży i dzierżawie.

Jako najlepszą lokatę kapitałów poleca się

5-procentowe hipoteki pierwszorzędne pod gwarancją, od których dla wygody nabywców płacimy procenta sami.

Od depozytów płacimy 5 procent za półrocznem wypowiedzeniem.

Adres: Spółka Parcelacyjna Lubawa — Loebau Wpr.

(Biuro znajduje się w lokalu Banku ludowego.)

Nowość!

Konwie do mleka „HERKULES“

w kąpieli podwójnie pocynowane cyną „Bauka“ z jednego kawała stalowej blachy wyciskana, około 16 funtów za sztukę,

przy odbiorze jednej = 10 marek

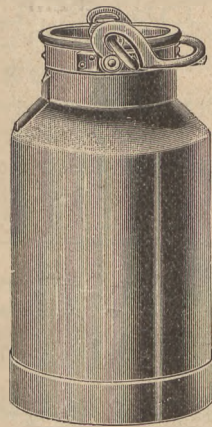
„ „ 5-ciu = 9,50 „ za sztukę

„ „ 10-ciu = 9 „ „ „

franko do każdej stacji kolei państwowej poleca

F. Balcerski, Wąbrzeźno (Briesen Wpr.)

TELEFON 27.

Oldenburgskie stadniki

zdatne do chowu od 450 mk. franko stacye Prus Zach.

Obora pod kontrolą izby rolniczej.

Chelkowski

SMIEŁOW p. ŻERKOW.

Owies do siewu Ligowo, knurki i maciorki do chowu

po 40 mrk., poleca **Górski, Mirotki**, stacya.

Wszelkie :: nasiona ogrodowe i inspektowe

jako i :: leśne i polne

polecam :: w znakomitych wypróbowanych gatunkach

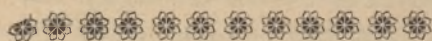
B. Hozakowski Toruń (Thorn).

Specjalny Skład Nasion.

K. Zabłocki w Toruniu

poleca

Steuert. Rady sąsiada w chorobach inwentarza 1,50 m.

Edward Szpitter

Tuchola Pr. Zach.

fabryka maszyn i ślusarnia

poleca własnego wyrobu

maneże,

śleczkarnie,

brony,

wały trzyczęściowe i
młockarnie,

z wyrobu Ventzkiego:

pługi,

kultywatory,

radła.

rzędowniki i

centryfugi.

Wszelkie narzędzia i maszyny
rolnicze są zawsze na składzie.

Członkom Kółek rolniczych udzielam
5 do 10 procent rabatu.

Codziennie świeżo upalone

kawy z własnej palarni.

Skład kolonialny

win i cygar.

Fabryka najdelikatniejszych

likworów stołowych.

Carl Matthes,

TORUŃ, Seglerstr. 26.

TELEFON No. 8.

Pankalla & Krenz

Przedsiębiorstwo melioracyjne i miernicze

Telefon 511. — **Toruń** — ul. Fryderyka 14.

(Żyrokonto w Banku Związku Spółek Zarobkowych.)

wykonuje pod nadzorem bezpłatnym mierników rządowych i inżynierów kultury a dozorem stałym sumiennych i doświadczonych szachtmistrzów przy długoletniej gwarancji:

1. **roboty drenarskie** na probostwach, na mniejszych i większych majątkach, dla spółek wodnych (drenarskich) i zawiązywanie takowych, kanały otwarte i kryte;
2. **meljoracje łąk** przez nawodnianie i osuszanie (kultury murszowe), zawiązywanie spółek wodnych (łąkowych), regulowanie kanałów i urządzenie stawów rybnych;
3. **pomiary katastrowe**, landszaftowe, gospodarcze, regulowanie granic, parcelacye i t. d.

Najspieszniejsze wykonanie i najtańsze ceny dla obszernej organizacji. Dojazdy informacyjne bezpłatne i bez zobowiązania interesentów.

➔ Jak długo zapas starczy —
sprzedają:

Tryerowany jęczmień i owies, Ia Qual.
pod gwarancją do siewu.

à 9 M.

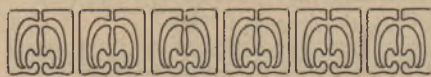
Ręką wybrany groch „Victoria“ dito.

à 13 M

we workach kupującego, fr. **Debenz.**

Dom. Dembiniec

[per Weburg Kr. Graudenz.]

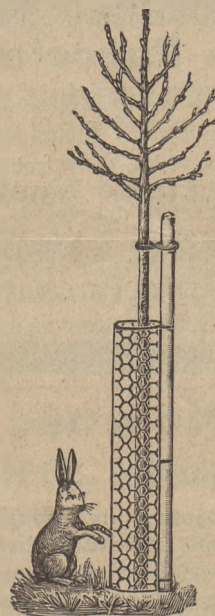
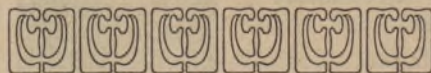

Bank Ludowy

E. G. m. u. H.

— TORUŃ —

przyjmuje depozyta począwszy od
1 marki płacąc od 3½ — 5%.

Drzewka

OWOCOWE

w najlepszych gatunkach,
silne szczepy,
w pierwszorzędnym towarze,
po bardzo niskich cenach
poleca

M. TEMPLIN

Lissomitz p. Lulkau.

Telefon Lulkau No. 5

Kółka roln. dostają odpowiedni rabat.

CENNIK
na żądanie franko.

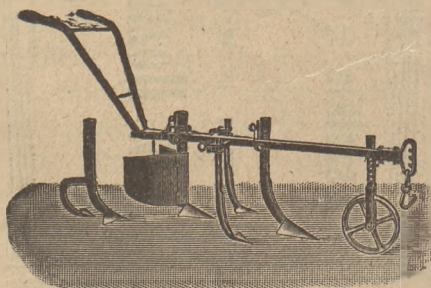
H. CEGIELSKI Tow. akc. Filja w GRUDZIĄDZU

TELEFON 211.

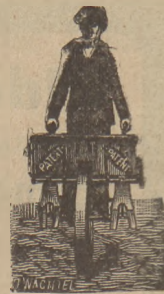
(Graudenz, Pohlmannstr. 19) obok poczty.

➔ **Najstarsza jedyna największa fabryka polska** ➔

poleca

najnowsze i najlepsze kartoflarki „**Alexandra**“, najnowszy oryginalny „**Hellera**“ pług z pogłębiaczem, pługi „**Rekord**“ dwuskibowe i w giętych słupicach, pługi „**Sep**“ do głębokiej órki jednoskibowe, brony oryginalne „**Laaka**“, spulchniacze i walce wszelkich systemów, pierwszorządne parowe garnitury angielskiej firmy „**Davey Paxmann & Co., Ltd. Colchester**“, prasy do słomy „**Welglera**“, wialnie „**Robera**“, parowniki i t. d. — słowem wszelkie w zakresie rolnictwa wchodzące **narzędzia i maszyny** po cenach umiarkowanych.

➔ Stała wystawa machin i narzędzi rolniczych w podwórzu filji w Grudziądzu. ➔

Franc. Całbecki, generalny zastępca na Prusy Zachodnie i Wschodnie, Kralnę i Pomorze.